

CULTURA GIRONA - 16 abril 2019 2.00 h

RAFEL NADAL ESCRIPTOR

“Tots hem tingut una família de substitució”

L'escriptor Rafel Nadal, amb un exemplar de la seva darrera novel·la, 'El fill de l'italià' JOSEP MARIA PADRÓS.

26:20

▶ **VÍDEO:** *Entrevista a Rafel Nadal a Protagonistes*

XEVI SALA - GIRONA

Vostè segueix una tradició d'escriptors que provenen del periodisme. De fet, després d'una llarga trajectòria en la premsa escrita, va estrenar-se en la literatura quan ja tenia a la vora de cinquanta anys. Diguem-ho per als aspirants a escriptors o escriptores que ho puguin estar llegint: mai és tard per iniciar-se en l'aventura literària.

Sí. Jo de jovenet ja havia escrit molt: teatre, poesia, m'havia presentat al premi Recull amb disset anys i havia guanyat el primer accèssit. Després amb el periodisme ja sabem què passa, que no tens prou temps per a tot, i em vaig acostumar a guardar els guions al cap. Vaig acabar

En general, jo crec que es tracta de construir paisatges físics i humans creïbles

La guerra i la postguerra són literàriament molt atractives perquè treuen el millor i el pitjor de les persones

Els amics poden substituir la família, però la família de

la carrera de periodisme amb un munt de projectes mentals i algunes notes. Fins que m'hi vaig poder posar.

Vostè diu: "Porto el periodisme a l'ADN però ara em puc permetre dedicar més temps a les coses. Allò que els diaris fan en un sol dia i en un únic foli ho puc fer en

quatre-centes planes i en dos o tres anys." Es tracta d'una frase que marca molt bé la diferència entre periodisme i literatura.

El diari t'obliga molt a triar entre el blanc i el negre. Un llibre, en canvi, et permet incorporar més matisos. Això no vol dir que sigui partidari de l'equidistància, cada cas que analitzes té una valoració moral. El que pretenc en la literatura és ser un no-alineat, que el lector pugui prendre partit a mesura que va sabent més coses dels personatges. Tot i que en una novel·la no hi ha d'haver judicis morals.

Els seus inicis literaris van molt lligats a la memòria. Les seves dues primeres novel·les, 'Quan érem feliços' i 'Quan en dèiem xampany', fan servir molts elements autobiogràfics, com ara la memorable escena aquella del nen que somniava quedar-se tancat a dins d'una confiteria. Les experiències personals sempre enriqueixen la imaginació, si més no en escriptors com vostè.

En general jo crec que es tracta de construir paisatges físics i humans creïbles. I com més detallista ets, com més t'aproximes al que vols explicar, més universal és el resultat. D'altra banda, la guerra i la postguerra són literàriament molt atractives perquè treuen el millor i el pitjor de les persones. Si confrontes els personatges a situacions molt difícils, els

sang sempre estira

No soc partidari de l'equidistància, el que pretenc en la literatura és ser un no-alineat

obligues a actuar amb una certa radicalitat i fas que els surti l'ànima d'una manera molt eficaç.

Partint, però, d'una història real, que és el que precisament li va passar a vostè amb 'El fill de l'italià' quan, al final d'un club de lectura, un dels assistents se li va costar per dir-li: "Coneixes la història del miler de mariners italians que el 1944 va anar a parar a Caldes de Malavella?"

Va anar exactament així. Es tractava del jutge de pau de Caldes, que havia assistit al club de lectura de *La maledicció dels Palmisano* i al final de l'acte m'ho va venir a explicar. Quan vaig veure que la història em començava a entrapar d'una manera brutal, vam quedar per dinar i aleshores ell va fer que la història m' enamorés. Sobretot quan em va dir que d'aquella estada del 1944 dels italians n'havia quedat un rastre del que abans se'n deia "fills il·legítims".

I estirant aquest fil va trobar en Mateu, el motor de la història. D'una banda, ell va explicar-li la seva vida. De l'altra, la documentació guardada pel jutge de pau va ajudar-lo a reconstruir la vida de Caldes del 1944, un poble que aleshores tenia poc més de dos mil habitants, tres balnearis i dues pensions grosses.

L'arribada dels mariners va ser una autèntica revolució. Molts homes del país havien mort en la guerra o havien marxat a l'exili o estaven tancats a les presons franquistes. Una revolució a tots els nivells, perquè aquells nois italians rebien un petit salari del consolat i, per tant, les botigues en deien bé. També les dones de pagès que menaven els camps i el bestiar totes soles. Els nois van portar a Caldes companyia, diners i algun festeig.

I també alguns problemes. Basteix la ficció amb una sensació de veracitat permanent, sobretot quan narra episodis com l'intent d'obrir un prostíbul a la zona. I reproduïx les cartes de les autoritats de l'època que van

haver de resoldre el dilema de si permetien l'obertura del local o no.

Totes les cartes que hi ha al llibre són verídiques. També les que s'enviaven en Mateu i la Neus, tot i que són cartes reconstruïdes amb el més important que es deien. Amb les cartes oficials passa exactament el mateix. En algunes hi ha algun retoc per fer-les més entenedores, però estan basades en documentació real, en el llenguatge, en la hipocresia de l'època.

Estem parlant de la postguerra, per tant de violència en temps de pau. En aquest sentit, la seva és una novel·la sobre la importància de la memòria, de la necessitat de recuperar la identitat pròpia. Fins i tot contravenint unes proves d'ADN.

Aquesta és la història d'en Mateu, el tercer de cinc germans que viu en una casa molt pobra de Caldes i se sent diferent des del primer dia. I al cap de poc no només se'n sent sinó que se sap diferent perquè en aquella època hi havia un cert desvergonyiment i veu com pel carrer les àvies comenten: "Que trempat ens ha sortit l'italianet." No el preocupa això del pare inicialment, sinó que vol deixar enrere la misèria i els crits. Encara avui en Mateu no suporta sentir cridar.

Li va ensenyar el resultat, abans de publicar-lo?

M'interessava molt fer-ho perquè he ficcionat part de la seva vida i no volia que hi hagués res que pogués contradir la seva personalitat. Crec que n'ha quedat molt content.

Fins ara hem parlat d'"El fill de l'italià", però no hem parlat encara de la seva mare i del seu presumpte pare, és a dir, de la Joana i en Ciro. El lector intueix des del primer moment que es produirà l'encontre sexual entre aquestes dues persones però fa la impressió que, a diferència d'altres novel·les, en aquest cas vostè es mostra contingut. El sexe sempre és

complicat en la literatura, hi ha el perill d'excedir-se i alhora de fer curt.

Sí, però a mi em semblava que en aquest llibre no feia falta anar més lluny. Es tractava de parlar sobretot de la tendresa, la companyia, la solidaritat, que és el que a mi m'ha semblat descobrir en les persones del Caldes d'aquella època. La Joana descobreix a través d'en Ciro que existeixen altres homes, que la respecten, que li expliquen històries, que intenten ajudar-la, que la festegen... I tot això li permet redescobrir-se a ella mateixa i pensar que segurament en unes altres circumstàncies podria haver tingut una vida diferent. Tenint en compte que aleshores no és que no poguessis reaccionar contra aquesta pressió, és que ni tan sols podies somniar-ho.

Es tracta també del tema de la paternitat, però al final no importa tant qui van ser els nostres pares, sinó qui ens van fer de debò de pares.

Suposo que és una obsessió que em ve dels meus anys d'internat al Col·lell. Jo formava part d'una família de dotze germans i m'enyorava una bogeria. Però a la vegada aprens des del primer any que al cap de vuit dies has de tenir els teus amics, que passaran a ser la teva família, gent amb qui ho compartiràs tot. Quan fa fred, la fa per a tots; quan tenim por, en tenim tots. Quan ens rebel·lem contra la disciplina dels mossens necessitem ajudar-nos els uns als altres. Per tant, durant cinc anys tens els teus amics, que es converteixen en la teva família. Però després surts del col·legi i els substitueixes per uns altres amics que tornaran a ser eterns i insubstituïbles però que tornaràs a substituir quan toqui. Tots hem tingut una família substitutòria en algun moment de la vida i tots hem descobert també que la família de sang estira molt.

A vegades és com si les novel·les no volguessin ser acabades. A vostè li passa, i el lector s'ho trobarà, quan al final s'adona que li cal afegir

un 'post scriptum' per donar veu i protagonisme a una persona determinada. Va considerar que fins que no fes això la novel·la no estaria acabada?

Efectivament, la novel·la necessitava aquest final amb pistes sobre quina és la veritat perquè molt aviat s'aclareixen algunes coses que després no són com semblen. El lector pot arribar a la plana seixanta i pensar que ja se li ha explicat tot.

Després veurà que tot torna a començar i tot pot ser diferent. A més, la història de l'Ovilio és real, vaig descobrir-la en un dinar amb oficials de la marina italiana i amb un exministre de la Defensa, tots de l'associació de supervivents del *Roma*. Allà em van parlar d'aquest personatge i de la seva història, de com va portar a la butxaca durant setanta anys la fotografia de la seva xicota catalana de Vidreres.

Vostè ha entrat en aquesta novel·la com a autor i d'alguna manera també com a personatge. És una opció d'autor que ja ha fet anteriorment, involucrar-se en la història a títol personal.

Sí. He conegut la gent de la qual parlo i aquesta gent sabia que jo volia convertir la seva història en una història pública. Calia assumir el paper de narrador perquè amb totes les veus diferents que hi intervenen era important posar-m'hi. Per això hi ha l'escena inicial al cementiri en la qual en Mateu parla directament amb mi. I per això hi ha les escenes italianes en les quals hi soc igualment present.

Gràcies, Rafel, per aquesta novel·la que d'alguna manera forma un díptic amb 'La maledicció dels Palmisano'. Qui sap?, potser aquestes seran dues parts d'una possible trilogia que li volta pel cap. Rafel Nadal somriu però no revela la incògnita.

Més projectes a les mans

Rafel Nadal és periodista, articulista, tertulià, assagista i novel·lista. Va estrenar-se en la literatura publicada després d'una llarga trajectòria en la premsa escrita, tot i que, confessa, tota la vida havia portat a dins el cuc de la narrativa i moltes idees al cap. *El fill de l'italià* confirma l'atracció per Itàlia que ja va mostrar a *La maledicció dels Palmisano*, però, més enllà del paisatge, les constants en la seva obra són la infantesa i la memòria.